

volledig te ontmythologiseren. De vraag is of dit überhaupt mogelijk is vanuit een uitgangspunt waarbij herinnering – in essentie steeds een zeer subjectief gegeven – centraal staat.

SOPHIE BOLLEN, VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Camphuis, Willem, **Tussen analyse en opportuniteit. De SER als adviseur voor de loon- en prijspolitiek** (Dissertatie Nijmegen 2008; Amsterdam: Aksant, 2009, 584 blz., ISBN 978 90 5260 347 6).

In de media staat de Nederlandse overlegeconomie met een zekere regelmaat ter discussie, waarbij al naar gelang de conjunctuur van de dag dit stelsel de hemel in wordt geprezen dan wel morsdood verklaard. De gang van zaken rond de verhoging van de AOW-leeftijd was hiervan onlangs weer een treffend voorbeeld. Camphuis heeft de SER, een instelling die een belangrijke rol in dit overlegsysteem wordt toegedicht, minutieus gevolgd en daarbij de methode van de 'thick description' toegepast. Hij heeft de 28 adviezen die de SER op het gebied van de loon- en prijspolitiek tussen 1950 en 1993 uitbracht geanalyseerd, en daarbij telkens dezelfde vragen gesteld: 1. Wat was de context en de motivatie van de aanvraag van het advies? 2. Hoe reageerde de SER op die aanvraag en hoe kwam dit advies tot stand? 3. Welke externe invloeden hebben daarbij een rol gespeeld? 4. Wat deed de ministerraad vervolgens met dit advies, en waarom?

De auteur koos 1993 als eindjaar omdat toen het laatste advies over loon- en prijsbeleid werd uitgebracht. Daarna bestond er consensus over het uitgangspunt dat dit terrein aan de markt moest worden overgelaten en regeringsingrijpen geen optie was. Bovendien wilde in 1993 een meerderheid in het parlement het verplichte advies van de SER bij belangrijke wetsontwerpen op sociaal-economisch gebied schrappen, hetgeen na veel verzet van het bedrijfsleven in 1995 ook daadwerkelijk gebeurde.

Dit onderzoek levert allereerst een vracht aan details op. Dit is logisch want naast veel archiefwerk heeft Camphuis ook veel mondelinge en schriftelijke informatie verzameld bij de betrokkenen. De strikt chronologische opbouw maakt het nazoeken ook gemakkelijk. De conclusies die uit dit uitvoerige verhaal zijn getrokken kunnen niet heel schokkend worden genoemd. Van de 28 adviezen waren er vijf bepalend voor de besluitvorming en drie oefenden daarop een duidelijke invloed uit. Voor het succes bleek niet van belang of de adviezen unaniem waren of niet: ook verdeelde adviezen op basis van een meerderheidsstandpunt waren soms succesvol, terwijl lang niet alle unanieme adviezen werden opgevolgd. De reden hiervoor is dat vrijwel alle regeringen de touwtjes zelf in handen wilden houden en soms SER-adviezen gebruikten om hun beleid te legitimeren; als adviezen niet strookten met het beleid dan werden ze eenvoudig genegeerd (voorbeelden zijn de centrumrechtse kabinetten na 1982, die adviezen binnenkregen die nog hun oorsprong hadden in het kabinet Den Uyl).

De auteur zet het punt van het beperkte belang van de unanimiteit van de adviezen zwaar aan. Bij nadere beschouwing blijkt dit toch meer een correctie op misvattingen dan een nieuw wetenschappelijk inzicht. Interessanter is zijn conclusie dat de invloed van de SER-adviezen toenam als deze tot stand waren gekomen zonder tijdsdruk en zonder de hete adem van de media. Dit raakt aan de kern van waar de SER voor bedoeld was, namelijk een formeel orgaan waarin vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers, aangevuld met door de regering benoemde deskundigen (de 'kroonleden') overlegden over sociaal-economische vraagstukken. De leden beseften dat hun belangen konden botsen, maar dat ze tevens belangen met elkaar deelden, omdat ze binnen het bestaande maatschappelijke bestel tot elkaar veroordeeld waren. Ze wisten ook dat geïnstitutionaliseerde vormen van samenwerking in elkaars belang konden zijn en dat compromissen op de lange termijn optimale uitkomsten konden bieden. De inbreng van de onafhankelijke kroonleden zou daarbij essentieel zijn.

Deze conclusies roepen nieuwe vragen op. Als in dit rustige overleg de grootste kracht van de SER school, dan is het eigenlijk niet van belang of een advies gevraagd was of niet. De gedegenheid van het advies, dat de waan van de dag zou ontstijgen, speelde in dat geval de hoofdrol. Maar dan rijst de vraag of de keuze van Camphuis om zijn onderzoek te beperken tot de adviezen op het gebied van de loon- en prijspolitiek en daarmee de invloed van de SER te meten wel zo'n gelukkige was. Dit terrein was immers in hoge mate gepolitiseerd en de meeste regeringen gingen daarbij uiteindelijk toch hun eigen weg, zoals hij zelf duidelijk aantoonde. Wellicht zou deze rol op meer 'technische' terreinen, zoals dat van de sociale zekerheid, beter tot zijn recht zijn gekomen. Sociale zekerheid is ook een beladen dossier, maar wel één waar wetenschappelijke inzichten en analyses van de geschiedenis en buitenlandse voorbeelden een grotere rol spelen.

Een andere tekortkoming is dat de aandacht in dit onderzoek wel heel sterk ligt op de activiteiten van de SER zelf. Het is vooral een interne organisatiegeschiedenis geworden waarin andere spelers bewust zijn buitengesloten. Bij de aanpassing van de Wet Loonvorming, zoals nog door het kabinet Den Uyl gevraagd werd, beperkt het verhaal zich geheel tot de eigen kring, terwijl op dat moment veel van dezelfde spelers bezig waren om in de Stichting van de Arbeid knopen door te hakken die in de SER verward bleven. Het resultaat was het bekende Akkoord van Wassenaar. Pas in de conclusies constateert Camphuis dat de SER in deze kwestie door de Stichting werd ingehaald en ertoe werd gebracht om zijn standpunt te wijzigen.

Camphuis heeft een nuttig boek geschreven ondanks de bewust beperkte focus; juist hierdoor worden nieuwe vragen opgeroepen die tot verder onderzoek moeten leiden. Hopelijk kan nu het samenspel van alle institutionele actoren in hun onderlinge samenhang goed in beeld komen, want hierin ligt vooral het kenmerkende van het Nederlandse overlegmodel.

Riel, Maarten van, *Zaterdagmiddagrevolutie. Portret van de Rode Jeugd* (Amsterdam: Boom, 2010, 246 blz., ISBN 978 94 6105 113 4).

Op 6 april 2006 zond de IKON op de televisie een opmerkelijke documentaire uit van Leo de Boer, getiteld *De rode jaren – Waren wij terroristen?* Onderwerp was de Rode Jeugd, een naar gewelddadige actie neigend clubje jongeren uit de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. Hun contacten met de Rote Armee Fraktion; hun reis naar Zuid-Jemen, waar ze een militaire opleiding kregen; de arrestatie van een van hen in Tel Aviv: het kwam allemaal aan bod. Van het handjevol geïnterviewde veteranen maakte vooral Mirjam van Hoesel-Lucassen indruk. Haar echtgenoot Luciën (in 2000 gestorven aan een hersenbloeding) was een van de bekendste Rode Jeugd-knepen en belandde hoog op een lijst van meest gehate Nederlanders. Zijn weduwe sprak er nuchter over, niet zonder ironie. Met een mengsel van verbazing, gêne en vertederende keek zij naar de beelden van de jaren zestig en zeventig. Er vielen ongemakkelijke stiltes. Als kijker voelde je haar worsteling om op de vragen van de interviewer een min of meer bevredigend antwoord te vinden.

Vier jaar na deze documentaire verschijnt nu Maarten van Riels boek *Zaterdagmiddagrevolutie. Portret van de Rode Jeugd*: een nieuwe poging om de kleine maar geruchtmakende jongerenorganisatie te doorgronden. Eigenlijk had de auteur zich op Van Hoesel willen concentreren. Zowel diens broer en zus als Van Hoesels weduwe Mirjam Lucassen weigerden echter ditmaal hun medewerking. Van Riel heeft getracht van de nood een deugd te maken; het resultaat is deze publicatie.

Blijkens de ondertitel pretendeert het boek, zo niet Van Hoesel dan toch in elk geval de club waaraan diens naam vooral verbonden is te portretteren. Al lezend ontdekt men dat Van Riel eigenlijk uitsluitend die stukjes geschiedenis van de Rode Jeugd aanstipt die relevant zouden zijn geweest als hij echt een boek aan Van Hoesel zou hebben gewijd. Van een afgeronde organisatiegeschiedenis is dus geen